

Rita Myllyntaus

Toiminnallinen mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Lapset mediatoimittajina ikäihmisten parissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

16.4.2018

Tekijä(t) Otsikko	Rita Myllyntaus Toiminnallinen mediakasvatus varhaiskasvatuksessa
Sivumäärä Aika	35 sivua + 5 liitettä 16.4.2018
Tutkinto	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi ja varhaiskasvatus
Ohjaaja(t)	Lehtori Seija Mäenpää Lehtori Niina Pietilä
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on mediakasvatuksen avulla edistää ylisukupolvista vuorovaikutusta lasten ja ikäihmisten välillä. Tukea heidän osallisuuttaan aktiivisina toimijoina nyky-yhteiskunnassa. Tavoitteena oli myös toiminnallisen mediakasvatuspajakokonaisuuden aikana kehittää erään helsinkiläisen päiväkodin esiopetusryhmän lasten mediataitoja.</p> <p>Laadultaan opinnäytetyö on monimuotoinen ja painottuu yhdessä tekemiseen mediakasvatuspajoissa. Mediakasvatuspajakokonaisuus toteutettiin viisi kertaa syksyllä 2017. Mediakasvatuspajojen aikana lapset haastattelivat ikäihmisiä eräässä helsinkiläisessä päivätoimintapaikassa sekä kotihoidon asiakasta hänen kotonaan. Mediapajojen pääteemana oli Suomi100 -vuotta sekä lapsien suunnittelemat kysymykset ikäihmisille. Ryhmän lapset osallistuivat mediapajojen kaikkiin työvaiheisiin. He toimittivat ja julkaisivat mediasisällön ryhmän julkisessa Instagramissa. Yhtenä mediakasvatuspajojen tavoitteista oli päästä haastattelemaan ainakin yhtä 100-vuotiasta Suomi100 -juhlavuoden asiantuntijaa. Konkreettisen toiminnan kautta lapset saivat kosketuksen: miten mediaa voi tehdä vertaisten ja ikäihmisten kanssa.</p> <p>Opinnäytetyössä painottuu varhaiskasvatuksen näkökulma. Mediakasvatuspajojen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteutus perustuivat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin 2016. Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus niin mediapajojen suunnittelu kuin prosessi pohjautuivat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja sen laaja-alaisen osaamisen viiteen eri osa-alueeseen: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen, osallistuminen ja vaikuttaminen.</p> <p>Teoriaosuudessa tarkastelen mediakasvatuksen vaikuttavuutta lasten hyvinvointiin, kehitykseen ja oppimiseen. Näen, että toiminnalliselle mediakasvatukselle, joka voi yhdistää eri-ikäisiä ihmisiä paikasta riippumatta on tarvetta jatkossakin. Välitön palaute osallistujien kesken kentällä on ollut erittäin todellista ja palkitsevaa prosessin aikana.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, mediakasvatus, lapset, ikäihmiset, laaja-alainen oppiminen

Author(s) Title	Rita Myllyntaus Functional media education in early childhood education
Number of Pages Date	35 pages + 5 appendices 16 April 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services and early childhood education
Instructor(s)	Seija Mäenpää, Senior Lecturer Niina Pietilä, Senior Lecturer
<p>The purpose of this functional Bachelor 's Thesis was to enhance interaction between young children and elderly by using functional media pedagogy. Support their involvement as active actors in modern society. The aim of my thesis was also to develop the children's media skills. The media education series was implemented five times in a Helsinki-based kindergarten in a group of children aged 5-6 years in the fall of 2017.</p> <p>The quality of my thesis is multifaceted and focuses on working together in media education workshops. During the media education workshops, children interviewed elderly people at a day care centre in Helsinki, and a home care client at home. The main theme of the media coverage was Finland 100 years and the issues designed by the children for the elderly. The group's children participated in all stages of media coverage. They submitted and released a media content in the public Instagram. One of the goals was to interview at least one hundred-year-old Finland100 expert. Through concrete action, the children got in touch: how to make media with peers and new people.</p> <p>The thesis focuses on the aspect of early childhood education. The objectives for the planning and implementation of the pedagogical activities of the media education came from the basics of the Early Childhood Education Plan 2016. The functional part of my thesis, the design of media outlets and the process, were based on the basics of early childhood education and five core competences: thinking and learning, participation, interaction and expression, multi-reading skills and ICT skills, participation and influence.</p> <p>In the theoretical part of the thesis I look at media education in the early childhood education environment. How media education supports child to development and learning a wide-ranging. I see that functional media education, which can unite people of different ages, regardless of location, will need to continue. Immediate feedback between the participants on the field has been very real and rewarding during the process.</p>	
Keywords	early childhood education, media education, children, elderly, wide-ranging learning

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus	2
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016	3
2.2	Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017	4
2.2.1	Oppimisympäristöt ja laaja-alainen osaaminen	5
2.2.2	Oppimisen alueet	6
3	Mitä on mediakasvatus?	7
3.1	Toiminnallinen mediakasvatus	9
3.2	Mediakasvatus Suomessa	9
4	Lapset ja media	12
4.1	Kieli on oppisen väline	14
4.2	Verkkososiaalisuus lisääntyy	15
4.3	Voimaantuminen ja osallisuus	16
5	Opinnäytetyön kehittämistehtävä	18
6	Mediakasvatuspajakokonaisuus varhaiskasvatuksessa	19
6.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	20
6.2	Lapset haastattelevat toisiaan	21
6.3	Lapset haastattelevat päiväkodin tuttua aikuista	22
6.4	Lapset mediatoimittajina haastattelevat ikäihmisiä päivätoiminnassa	23
6.5	Lapset mediatoimittajina haastattelevat ikäihmistä hänen kotonaan	25
6.6	Lapset retkellä 100 ja rapiat -valokuvanäyttelyssä	27
7	Arviointi	28
8	Pohdinta	30
	Lähteet	33
	Liitteet	
	Liite 1. Lasten kuvauslupa	
	Liite 2. Ikäihmisten valo- ja videokuvauslupa	
	Liite 3. Mediakasvatuspajat 2-3	

Liite 4. Mediakasvatuspaja 4
Liite 5. Mediakasvatuspaja 5

1 Johdanto

Media, viestintäteknologiat ja visuaalinen ympäristö määrittävät arkeamme. Säännöllinen median seuraaminen älypuhelimilta, tableteilta, televisioista ja tietokoneilta aloitetaan lapsena jo noin kolmen vuoden ikäisenä. (Merilampi 2014: 9.) Huhtasen mukaan internetin ja viestintälaitteiden käyttäminen alkaa 1-3-vuotiaana. Lapset katsovat internetistä erilaisia ohjelmia ja pelaavat vanhempien älypuhelimilla tai kotien tablettitietokoneilla. Perheille puuha- ja pelisivustoilla vierailut internetin kautta ovat arjen säännöllistä toimintaa. (Huhtanen 2016: 8.)

Opinnäytetyöni on sekä toiminnallinen että projektimainen. Filosofin Michael Polanyin mukaan toiminnallinen opinnäytetyö tuottaa tietoa toiminnassa tai tieto paljastetaan toisten toimijoiden kanssa kuten tässä opinnäytetyössä lasten ja ikäihmisten kanssa (Vilkkä & Airaksinen 2004: 11). Halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön yhdistämällä kaksi asiantuntijaryhmää lapset ja ikäihmiset. Minulla on aikaisempi korkeakoulututkimus media-alalta ja myös laaja-alainen työkokemus ikäihmisten parissa. Tämän vuoksi mediakasvatus varhaiskasvatuksessa on monimuotoisen toiminnallisen opinnäytetyöni taustateorian ja ikäihmiset osallisina mediakasvatuspajoissa. Yhteiskunnassamme harvoin näkee ikäihmisiä ja lapsia yhdessä toimijoina. Kaikki ikään liittyvä diskriminaatio pitäisi kitkeä yhteiskunnasta tukemalla autonomiaa, ihmisten omaa osallistumista arkipäivänsä rakentamiseen (Kurki 2007: 226). Mielestäni varhaiskasvatuksen opettajan olisi tärkeää jo varhaisessa vaiheessa mahdollistaa lapsille sosiaalinen ja kasvatuksellinen kokemus ikäihmisten parissa.

Teoriaosuudessa selvitän mitä on mediakasvatus varhaiskasvatuksessa, koska se on varhaiskasvatuksessa hyvin uusi ja ajankohtainen aihe. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 muuttuivat suosituksista velvoittaviksi syksyllä 2017. Nykyään päiväkotien henkilökunta on velvollinen ottamaan monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian sekä mediakasvatuksen päiväkotiryhmien pedagogisen toiminnan osaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 44.) Mediataidot auttavat lasta toimimaan median parissa. Lapset, joiden kodeissa kiinnitetään vähän huomiota mediaan, tarvitsevat eniten mediataitoja ja ammatillista mediakasvatusta. (Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus 2013: 12.) Päiväkodeissa toimintamallit, siitä miten mediakasvatusta voisi toteuttaa lasten kanssa ovat vasta kehittymässä.

Mediakasvatus ja tieto- ja viestintäteknologia ovat uusia oppimisen alueita varhaiskasvatuksessa. Lisäksi päiväkodeissa on vielä vaihtelevasti resursseja tieto- ja viestintäteknologisille välineille. Tarve on kuitenkin mediakasvatukselle ilmeinen, koska tuoreiden tutkimuksien mukaan yhä pienemmät lapset käyttävät mediaa arjessaan.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli mediakasvatuksen avulla tukea lasten omaa toimijuutta mediasisällön tuottajina ja mahdollistaa lasten äänen kuuluminen yhteiskunnassa. Prosessin aikana ryhmän lapset toimivat aktiivisina yhteiskunnan jäseninä omassa lähiympäristössään lisäten pajoihin osallistuneiden ikäihmisten ja työntekijöiden hyvinvointia. Tavoitteena opinnäytetyössäni oli myös tietoisesti lisätä aktiivisen toiminnan kautta lasten ja ikäihmisten vuorovaikutusta, osallisuutta, vaikuttamismahdollisuuksia sekä toimijuutta heidän omassa lähiympäristössään.

Opinnäytetyön toiminallinen osuus koostui viidestä mediakasvatuspajasta. Kaikki esiopetusryhmän lapset osallistuivat pajoihin. Mediakasvatuspajoissa lapset vastasivat toimituksellisesta sisällöstä ja haastattelivat ikäihmisiä. Lapset tuottivat mediasisällön ja julkaisivat sen sosiaalisessa mediassa aikuisen ohjauksessa. Teemana pajoissa oli syntymäpäivät ja Suomen juhluvuoden kunniaksi Suomi 100 vuotta.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 §1).

Lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä sen tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Kunnat vastaavat varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta, mutta vanhemmat päättävät lapsensa osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Koulun aloitusta edeltävä esiopetus on toiminnallisesti varhaiskasvatusta ja siitä on tullut velvoittava 1.8.2015 lähtien. Opetushallitus varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona laatii ja päättää valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Päiväkodissa ja perhepäivähoidossa jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tai yksilöllinen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). Opetushallitus määräsi 18.10.2016 uusista

varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2017. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Tämä kokonaisuus koostuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2016, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. (Opetushallitus n.d.)

Ensimmäistä kertaa Opetushallituksen laatimista ohjeista tuli velvoittavia lakisääteisiä määräyksiä 1.8.2017 alkaen. Tämä tarkoittaa, että varhaiskasvatussuunnitelman ohjeistukset eivät ole enää suosituksia. Voimaan tullessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lapsien omat ajatukset ja kysymykset korostuvat. Erityisesti laaja-alaisen oppimisen tarpeeseen vastataan, huomioimalla minkälaisia taitoja lapset tarvitsevat nyky-yhteiskunnassa. Määräykset on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Keskeisiä käsitteitä ovat leikin merkitys, lapsen osallisuus, vuorovaikutustaidot, itsestä huolehtiminen, kulttuurien moninaisuus ja monimedialukutaito.

Monimedialukutaito varhaiskasvatuksen näkökulmasta on tämän opinnäytetyön sekä määräävä käsite että ryhmätoiminnan suunnittelua ohjaava tekijä. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ovat uusia velvoittavia elementtejä. Mediakasvatuksen pedagogiikka kulkee vahvasti läpi perusteiden ja se mainitaan nykyisessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa useampaan kertaan. Omaan osuutenaan mediakasvatus kuuluu ”minä ja meidän yhteisömme” -nimiseen oppimisen alueeseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 8, 20, 21, 23, 24, 44.)

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 36.)

2.2 Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017

Helsingiläisyys saa näkyä päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmissa ja konkreettisissa toteutusvaiheissa. Lapsien toivotaan näkyvän ja kuuluvan osana kaupunkia ja sen kulttuuria, koko kaupungin toimiessa lasten oppimisympäristönä. Varhaiskasvatuksessa korostuu aiempaa enemmän pedagogiikka, osallisuus sekä toiminnan arviointi. Uutta varhaiskasvatuksessa on monilukutaito, mediakasvatus sekä digitaalisuuden ja teknologian mahdollisuudet. Varhaiskasvatus järjestetään osana kasvatuksen koulutuksen toimialaa, elinikäisen oppimisen alkuna. (Helsingin kaupunki 2017.)

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017 perustuu aikaisemmin mainittuun varhaiskasvatuslakiin ja valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

-asiakirjaan. Se on 1.8.2017 alkaen valtakunnallisten perusteiden rinnalla helsinkiläisiä varhaiskasvatuksen toimijoita velvoittava asiakirja koskien kunnallista suomen- ja ruotsinkielistä varhaiskasvatusta sekä yksityisen järjestämää kaupungin valvomaa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatustyksiköt eli päiväkodit laativat vuosittain oman toimintasuunnitelman. Toimintasuunnitelmassa kerrotaan lyhyesti, miten varhaiskasvatussuunnitelmaa toteutetaan pedagogisesti toimipisteissä. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 4.) Tämän opinnäytetyön mediakasvatuspajakokonaisuus on suunniteltu ensisijaisesti Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmaan määräysten mukaan, koska opinnäytteen toiminnallinen osuus on toteutettu eräässä helsinkiläisessä varhaiskasvatustyksikössä ja lasten oppimisympäristönä on toiminut Helsinki.

2.2.1 Oppimisympäristöt ja laaja-alainen osaaminen

” Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta ” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 31).

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 kerrotaan viidestä osaamisen osa-alueesta, jotka liittyvät toisiinsa laaja-alaisessa oppimisessä. Ensimmäinen osa-alueista on *Ajattelu ja oppiminen*, mikä painottaa monipuolisten kokemusten merkitystä vuorovaikutuksessa ihmisten ja ympäristön kanssa. Toinen on *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisullisen osaamisalue*, missä keskitytään tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Tässä kohtaa päiväkodin aikuiset ovat lapsille vuorovaikutuksen malleina erilaisten ihmisten kohtaamisissa. Kolmas osaamisalue on *itsestä huolehtiminen ja arjen taidot*, mikä sisältää muun muassa liikenneturvallisuuden ja lapsen hyvinvointia tukevat taidot sekä kestävään kehitykseen suuntaavat valinnat. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 neljäntenä ja uutena on mukana *monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaamisen alue*. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaan monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten yhteiskunnallista osallistumista sekä kasvatuksellista että koulutuksellista tasa-arvoa. Nykyisen varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on tukea lasta näiden taitojen kehittämisessä. Uudessa Helsingin

varhaiskasvatussuunnitelmassa on erikseen kuvitettuna suuntaa antavia ohjeita varhaiskasvattajille digiajassa työskentelyyn. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 21, 22. 23.)

” Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa” (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 22). Monilukutaito kuuluu osaksi ajattelun ja oppimisen taitoja, mihin sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 22, 23.)

Viidennessä *Osallistumisen ja vaikuttamisen* osaamisalueella painotetaan demokratian merkitystä varhaiskasvatuksessa. Lapsen osallistumisella on ääni ja arvo ja hän voi alusta alkaen vaikuttaa suunnitteluun myös Helsingin kaupunkitasolla. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan esimerkiksi leikkiympäristöjen suunnittelun lähtökohdat ovat lasten tarpeista ja mielenkiinnon kohteista lähteviä. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 24.)

2.2.2 Oppimisen alueet

”Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa.”(Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 34.) Oppimisen osa-alueet ovat jaettu viideksi kokonaisuudeksi ja ne tukevat laaja-alaisen osaamisen alueiden tavoitteita, jotka esittelin luvussa 2.2.1.

Ensimmäisenä on *kielten rikas maailma*. Kielten rikkaassa maailmassa lapsen vuorovaikutustaidot, puheen tuottamistaidot, kielen ymmärtämistaidot, kielellinen muisti ja sanavaranto karttavat ja lasten yleinen kielitietoisuus lisääntyvät. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 40.)

Toisena oppimisen alueena on *Ilmaisun monet muodot* mihin kuuluu varhaiskasvatuksessa lasten tavoitteellinen tukeminen taiteissa eli taidekasvatus. Erilaisten taiteen työmenetelmien avulla tuetaan lasten sanallisia kuvallisia, kehollisia ja musiikillisia oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja. Vahvistetaan lasten myönteistä

minäkuva sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 41, 42.)

Kolmas *Minä ja meidän yhteisömme* oppimisalueella painottuvat eettinen ajattelu, lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus, mediakasvatus, katsomuskasvatus.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 38.)

Neljäs *Tutkin ja toimin ympäristössäni* oppimisalue keskittyy teknologiakasvatukseen, ympäristökasvatukseen sekä matemaattiseen ajatteluun. Teknologiakasvatus esimerkiksi tutustuttaa lapsia tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Havainnoimaan teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja.

Viides *Kasvan, liikun ja kehityn* oppimisalueeseen kuuluu tutustua monipuolisesti liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveystieteeseen. Lisäksi tavoitteena on kehittää ja tukea lasten turvallista liikkumista esimerkiksi lähiliikenteessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 43, 44, 45, 46, 47.)

3 Mitä on mediakasvatus?

Mediakasvatus on osa nykypäivän lapsen kasvatusta. Lapsella tulee olla oikeus mediakasvatukseen. Lapsen oikeuksien toteutumiseen kuuluvat niin mediakulttuuri että digitaaliset ympäristöt. Varhaiskasvatuksessa mediaa voi hyödyntää vahvistamaan aikuisten ja lasten suhdetta. Media vaikuttaa lapsen tunteisiin, minäkuvaan, ajattelun kehitykseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Mediakulttuuri ja digitaaliset ympäristöt tarjoavat paljon materiaalia kasvun tueksi, mutta vähän suuntaviivoja siihen, millaiset valinnat ja taidot tukevat hyvinvointia, edistävät yhteiskunnallista osallisuutta ja kehittävät eettistä asennetta toisia kohtaan. Tämän vuoksi tarvitaan Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan mediakasvatusta, mikä tukee lasten mediataitoja. Mannerheimin lastensuojeluliitto on erikoistunut myös mediakasvatukseen ja järjestää aiheesta koulutusta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.) Opinnäytetyöni mediakasvatuspajoissa lapset opettelivat kohtaamaan heille vieraita ihmisiä

vuorovaikutteisesti turvallisten aikuisten ohjaamana. Lapset mediatoimittajina loivat toista arvostavaa mediakulttuuria huomioimalla, kysymällä ja kuuntelemalla ikäihmisiä herkeämättömällä läsnäolollaan.

Merilammen mukaan mediataidot ovat mediasivistystä ja kansalaistaitoihin verrattava taito selviytyä nykyajan yhteiskunnassa. Mediakasvatus on opastusta mediataitoihin, mutta tämä ei tarkoita media-alan ammattilaisen koulutusta. (Merilampi 2014: 11.) 2010-luvulla mediatekniikka on kehittynyt esimerkiksi niin, että yhdellä tablettitietokoneella tai älypuhelimella pystyy ketterästi taltioimaan ääntä ja videokuvaa samaan aikaan. Lisäksi materiaalin pystyy julkaisemaan lähes yhdellä napin painalluksella jollain lukuisista sosiaalisen median kanavista. Vielä 2000-luvun alkupuolella mediatekniikan käyttäminen oli kallista, hidastempoista ja sosiaalisen median kanavia ei juurikaan suuri yleisö tuntenut.

Mediakasvatus käsitteenä saa sisältönsä päiväkodin mediakasvattajan tulkinnoissa. Mediakasvatus muuttaa muotoaan ja on liikkeessä koko ajan. Tämän vuoksi mediakasvatusta ei voi määritellä ja selittää valmiiksi paketiksi. Mediakasvatus on tavoitteellista vuorovaikutusta, kasvattajan, kasvatettavan ja mediakulttuurin välillä. Kulttuurimme on siirtynyt digitaaliseen aikaan ja ainoastaan kirjallisen tekstin lukutaito ei ole enää riittävä lukutaito yksilölle. (Kupiainen & Sintonen 2009: 5, 31, 34.) ”Mediakasvatuksen näkökulma korostaa ajatusta yksilöstä, jolla on valmiudet tulkita median viestejä ja tuottaa niitä itse ja yhdessä muiden kanssa.” (Kovanen 2013: 14).

” Mediakasvatus kuuluu kuvaan ” -pilottihankkeen myötä ilmeni, että pelkästään lapset eivät tuo mediaa päivähoitoon Angry Birdseineen, vaan jokaisesta päiväkodista löytyy myös mediavälineitä. Päivähoito ei ole enää mediavapaata tilaa. Mediakasvatuksessa mietitään, millaisia elämisen taitoja lapset oppivat tai miten heidän ymmärryksensä mediasta kasvaa toiminnan seurauksena. Ammatillisessa varhaiskasvatuksessa pelkkä tekeminen ei riitä. Mediakasvatuksen tulee olla suunnitelmallista ja tavoitteellista. Lisäksi varhaiskasvatuksessa toiminnan lähtökohtana ovat lapsen ikätaso ja yksilöllinen kehitys. Mediakasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen tulee perustua lasten yksilöllisiin tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. ” Mediakasvatus kuuluu kuvaan” -pilottihankkeessa mediakasvatus jalkautui määrättyihin päiväkoteihin. (Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus 2013 2013: 6,7,8.)

Toteutuneissa mediakasvatuspajoissa tavoitteet ja oppimisympäristöt olivat hyvin konkreettisia ja osallistavia. Lapsista osa ei halunnut välttämättä kysyä ikäihmisiltä

mitään, mutta he olivat olleet esimerkiksi vierailua edeltävällä viikolla piirtämässä tuliaiskortteja, mitkä he antoivat vierailulla ikäihmisille.

3.1 Toiminnallinen mediakasvatus

Toiminnallinen mediakasvatus motivoi ja mahdollistaa osallistujien ryhmäytymisen. Sen lähtökohdana on, että kaikille osallistujille riittää mielekästä tekemistä ja jokaisella on oma rooli ryhmässä. Mediataidot tukevat aktiivista kansalaisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia omassa ympäristössä. Mediakasvatuksella voidaan ennaltaehkäistä median negatiivisia vaikutuksia ja tuoda esiin median positiivinen vaikuttavuus. Se antaa parhaimmillaan lapsille keinoja hallita elämänsä yhtä keskeisimmistä osa-alueista, mediaa. Lapset ja aikuiset tarvitsevat arkeensa medianhallinnan taitoja, jotka lisäävät turvallisuudentunnetta yhä digitalisoituneemmassa arjessa. Mediakasvatuksella tuetaan eettisyyttä sekä oman mediasuhteen kehittymistä kokonaisvaltaisesti. Mediakasvatuksen avulla taataan tasa-arvoisia mahdollisuuksia median turvalliseen käyttöön ja kunnioittavaan kohtaamiseen, omaehtoiseen itseilmaisuun ja yhteiskunnalliseen mediaosallistumiseen. (Holm n.d.)

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan oppimiskäsityksen pohjautuvan näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana, mitä juuri toiminnallinen mediakasvatus tukee. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerraten ja toistamalla asioita. Lapselle oppiminen on hyvin kokonaisvaltaista ja oppimista tapahtuu kaikkialla. Päiväkodissa toimitaan ja opitaan ryhmässä. Erityisesti myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet turvallisessa oppimisympäristössä edistävät lapsen oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Henkilöstön tehtävänä on tukea lapsien luontaista uteliaisuutta ja mahdollistaa lapsille kokemusten hankkiminen ja oppiminen moninaisissa ympäristöissä. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 15.)

3.2 Mediakasvatus Suomessa

Mediakasvatuksen käytännöt saapuivat Suomeen Englannista 1980-luvulla. Mediakasvatus ja medialukutaito käsitteillä on ollut erilaisia kehityskulkuja eri maiden kulttuureissa. Tämä on yksi syy mediakasvatuksen ja medialukutaidon terminologisen

sekavuuden taustalla. Kansainvälisten organisaatioiden osalta eurooppalaista mediakasvatusta ja medialukutaitoa edistetään myös Euroopan neuvoston ja Euroopan komission toimesta (Oxstrand 2009). Vuosikymmeniä UNESCO on toiminut mediakasvatuksen puolesta Maailmanlaajuisesti. UNESCO on julkaissut 19 maan allekirjoittaman julistuksen mediakasvatuksesta vuonna 1982. Grunwaldin julistus (UNESCO 1982) korostaa median kehittymistä ja sen merkitystä ihmisten arjessa sekä ihmisten lukutaitoa erilaisissa symbolijärjestelmissä, kuten kuvissa, sanoissa ja äänissä. UNESCO julkaisi niin kutsutun Pariisin julistuksen media- ja informaatiolukutaidosta digitaalisessa ajassa vuonna 2014 (UNESCO 2014). (Palsa 2016 :41,42,43).

Vesterisen työryhmän katsauksessa *Mediatuottaminen osallisuuden ajan mediakasvatuksessa* kävi ilmi, että mediakasvatuksen teoreettinen tarkastelu on toistaiseksi vielä vähäistä maassamme ja eri tutkimusprojekteja yhteen kokoavia tieteellisiä artikkeleita ei suomalaisen mediakasvatuksen kirjallisuudesta paljoakaan löydy. (Vesterinen, Kynäslahti, Mylläri, Sintonen, & Vahtivuori 2015: 144.)

Merilampi on kuitenkin kirjoittanut kirjan mediakasvatuksen perusteista suomeksi ja hänen mukaansa mediakasvatusta on terminologisesti haasteellinen. Kasvatuksesta on yleisesti käytetty termejä didaktiikka ja pedagogiikka. Didaktiikka on yleisesti oppi opetuksesta eli opetusoppi. Pedagogiikasta puhutaan laajemmin kasvatusta koskevasta opista. Tämä sama luokittelu koskee myös mediakasvatusta, jonka synonyymina voidaan pitää mediapedagogiikkaa. Latinalais-anglosaksista alkuperää oleva sana media on kotiutunut suomen kieleen 1990-luvulla. Merilammen mukaan silloin kun viestinnästä puhutaan välineellisenä tapahtumana, mukana ovat niin kokemuksellisuuden että elämyksellisyyden arvot. Ilmaisulliset taidot ovat kuitenkin kaiken viestinnän perusta. Ilmaisulliset taidot ovat perustaitoja kommunikoidessa välineitä hyödyntäen. (Merilampi 2014: 42, 43.)

Uudet mediat muokkaavat viestintäympäristöä toisenlaiseksi. Mediakasvatusta on opetuksen reaktio näihin muutoksiin. ” Kasvatuksen nykyinen rooli ei ole vaan reaktiivinen, säilyttävä ja toistava, vaan sillä on yhä vahvempi ote toimia proaktiivisesti mediakulttuuristen muutosten agenttina ” (Merilampi 2014: 44). Merilammen mukaan mediakasvatuksen tulee olla kuin myös muunkin opetuksen alati hapuilevaa yrittämistä, vasta se takaa todellisia kehitysmahdollisuuksia. Merilammen mielestä, jos oikea mediakasvatusta löydettäisiin, on aika hylätä koko käsite. 1990-luvun mediakasvatusta pyrki löytämään yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden ykseyden eli toimimaan yksilönä

yhteisössä. Mediakasvatuksen perusajatuksen mukaan yhteiskuntaa ei tule nähdä ideologis-organisatorisena järjestelmänä, vaan enemmän kulttuuris-inhimillisenä. (Merilampi 2014: 45, 53.)

” Kulttuurihistoriallisesti viestintää voidaan tarkastella kolmena ajanjaksona: oraalisenä, tekstuaalisena ja visuaalisena kautena.” (Merilampi 2014: 58). Nykyisessä mediaympäristössä nämä lomittuvat toisiinsa.

Oraalisessa vaiheessa viestintä oli konkreettista, aikaan ja paikkaan sidottua kommunikaatiota. 2010-luvulla ajan ja paikan merkitys muotoutuu uudelleen, mikä sulkee kulttuurihistoriallisen kehän takaisin kohti oraalista vaihetta; orailisuus mahdollistuu kuvan- ja äänensiirron kautta audiovisuaalisessa viestinnässä. Tekstuaalisen eli kirjoitustaidon myötä tieto siirtyi edelliseltä sukupolvelta seuraavalle. Se muokkasi myös ajatteluprosesseja. Visuaalisessa vaiheessa nopeasti lisääntyvä tekninen tieto- ja teollistumisprosessi ovat olleet oleellisia viestinnälle. (Merilampi 2014: 58, 59.) Merilammen mukaan 2010-luvulla ollaan jälleen oraalisen vaiheessa: kuvan- ja äänen siirron kautta.

Oppiminen on aina kontekstisidonnaista, tilannekohtaista; oppiminen ei tapahdu tyhjiössä. Sosio-konstruktivisessa mediakasvatusparadigmassa keskeistä on oppijan oma aktiivisuus ja itseohjautuvuus. Todellisuutta ei ainoastaan prosessoida, vaan aktiivisesti luodaan ja rakennetaan. Pohjoismaisessa mediakasvatusperspektiivissä korostuvat osallisuuden, mediahyvinvoinnin ja aktiivisen kansalaisuuden juonteet. Kasvatus on osa kulttuurista todellisuutta, mediakasvatus osa mediakulttuurista todellisuutta. Kulttuuri voidaan nähdä prosessina, jonka avulla todellisuutta luodaan, ylläpidetään ja muutetaan. Mediakulttuuri vaikuttaa huomaamattamme arkeemme ja kokemuksiimme. Mediakasvatuksen perusteet -kirjassa tuodaan esiin, että median kulttuurivaikutusten ymmärtäminen vaatisi tiedon siitä, kuinka paljon aikaa vietämme medioiden parissa ja kuka kontrolloi viestintää. (Merilampi 2014: 80, 81, 86, 88.)

Ammattitaitoiset opettajat korostavat elastisuuden merkitystä mediakasvatuksessa. Mediaa ei voi opettaa autoritaarisesti. Opetuksessa niin käytäntö että teoria ovat dialogissa. Opettajan ei tule asettaa eri välineitä tai sisältöjä arvojärjestykseen, vaan kunnioittaa oppilaiden mediamakua. Opettajalla on oikeus kuitenkin omiin mielipiteisiin, mutta niillä ei kannata hallita. Merilammen mukaan ideaali mediakasvatus on kommunikatiivista, keskustelevaa ja omiin pohdintoihin aktivoivaa. Parhaimmillaan mediakasvatus on suvaitsevaa ja opastavaa antaen työkaluja todellisuuden, terveen

ihmiskuvan ja maailmankuvan luomiseksi. (Merilampi 2014: 128, 129.) Medialukutaito on mediaesitysten vastaanottoa ja niiden analysointia, mutta mediakasvatuksessa on toinenkin osa-alue, tuottaminen. Ilmaisun näkökulmasta tavoitteena onkin tuottaa mahdollisuuksia osallistua mediakulttuuriin tekemällä omia julkaisuja. (Kupiainen & Sintonen 2009: 128, 129.)

4 Lapset ja media

Lapsen todellisuuskäsitys voi olla toinen kuin aikuisen. Lapsikeskeisen opetuksen tavoitteena on antaa lapselle aineksia kehittää toimintaansa, ajatteluaan, ilmaisujaan avoimessa oppimisympäristössä. Leikki on lapsen tapa oppia, mutta meissä kaikissa on leikkivä ihminen homo ludens. (Merilampi 2014: 190.) Leikki-ässä kielellinen ilmaisu ja mielikuvitus kehittyvät. Taidot suojautua ahdistavilta sisällöiltä ovat alle kouluikäisille kehittymättömiä. Tämä ilmenee lapsien käyttäessä konkreettisia selviytymiskeinoja, kun heitä pelottaa he sulkevat silmänsä. Medialähtöiset pelot ovat 5-6-vuotiaiden yleisimpiä pelkoja. 5-6-vuotiaana lasten ymmärrys asioiden jatkuvuudesta kehittyy, mikä auttaa tunteiden hallinnassa, mutta heidän valmius erottaa fakta ja fiktio toisistaan on vasta kehittymässä. (Kovanen 2013: 24.)

Toivo ja positiivisuus ovat tärkeitä elementtejä lastenelokuvan maailmassa (Kovanen 2013: 25). Elokuvakerronnan selkeys korostuu pienille suunnatuissa elokuvissa. Hyvin tehty lastenelokuva dramaturgisesti tukee lapsen minäkuvan ja vahvan itsetunnon rakentumista. Ymmärrettävä juoni ja oman tasoiset kokemukset on erityisen tärkeää yleisen näkemyksen ja kehityspsykologien mukaan lapselle. Onnelliseen loppuun ja hyvän voittoon perustuva lastenelokuva tukee lapsen eheän maailmankuvan kehittymistä. (Kovanen 2013: 25.)

Sari Näreen Intimisoitunut julkisuus -artikkelissa tuodaan esiin nykylasten kasvuympäristö, visualisoitunut kulttuurimme. Näreen mukaan visualisoituminen on tapahtunut sen emotionalisoitumisen kanssa. Mielestäni erittäin mielenkiintoinen hänen väittämänsä artikkelissa on, että visuaalisuudella ei olisi niin suurta valtaa, jos eläisimme lievemmän sukupolvien välisen erottelun ja suuremman yhteisöllisyyden kulttuurissa. Visuaalisen kulttuurin valta korostuu aikana, joka ei tarjoa selkeitä malleja siitä, millaiseksi on syytä kasvaa. Nyky-yhteiskunnassa päävastuu oman identiteetin

rakentamisesta kaatuu lapselle ja nuorelle itselleen. Lapset joutuvat rakentamaan moraalinsa ilman selkeitä ohjenuoria. Tässä tilanteessa kuville rakentuu suurempi vaikutusvalta kuin ehkä arvaammekaan. Aikuisten sananvapaus näyttääkin saavan kulttuurissamme suuremman painoarvon kuin lasten yksityisyyden suoja. (Näre 2008: 39.) Tässä opinnäytteessä kuvakulma visuaaliseen kulttuuriin oli toisenlainen kuin mitä nykypäivän markkinayhteiskunta tarjoaa lapsille esimerkiksi mainoksien kautta digiympäristöissä. Lapset kohtasivat visuaalisen kulttuurin, joka oli inhimillinen, hidastempoinen, ryppyinen, eikä elämän tuomia ikälisiä siloteltu kuvankäsittelyohjelmilla. Lapset haastatellessaan olivat sinnikkäitä ja kysyivät yhä uudelleen kysymyksensä, jos ikäihminen ei alentuneen kuulonsa takia heti kuullutkaan heidän esittämäänsä kysymystä.

Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohtina -artikkelissa tarkastellaan kulttuurin vaikuttavuutta lapsiin. Artikkelin kirjoittajien mukaan kulttuuri on ihmisen toiminnan tulosta, mikä välittyy kokemuksen ja oppimisen kautta ihmiseltä toiselle ja sukupolvelta toiselle. Ihminen elää ja kehittyy kohdusta hautaan vuorovaikutussuhteissa ja kulttuuri välittyy ihmisten vuorovaikutuksessa. Kulttuurisella evoluutiolla tarkoitetaan sitä ihmisen kehitystä, joka ei siirry sukupolvelta toiselle biologisesti perimän kautta vaan kokemuksellisesti ihmisten toisilleen välittämänä muuttamana ja uudistamana. (Luoma, Mäntymaa, Puura & Tamminen 2008: 87.) Mediakasvatuspajan aikana ikäihmiset keskustelivat lasten kanssa leikkikalusta. Lopulta lapset ja ikäihmiset jakoivat toisilleen tietoa, muun muassa siitä, mitä kaikkea metsästä tai puistosta löytyvistä kävyistä voi itse tehdä.

Tiedollisella ja kulttuurisella pääomalla viitataan sellaisiin valmiuksiin, joita yksilöt ovat omaksuneet kuulumalla erilaisiin ryhmiin, organisaatioihin tai yhteisöihin, Esimerkiksi suomalaisilla on oman kielen ja yhteiskuntatietämyksensä ansiosta sellaista pääomaa omasta maastaan, mitä muiden maiden kansalaisilla ei ole. Pierre Bourdieun mukaan tiedolliset ja kulttuuriset ainekset opitaan tiedostamatta lapsuuden ja nuoruuden aikana, minkä vuoksi kertaalleen omaksutut makutottumukset ja tyyli näkyvät ihmisten toimintatavoista myös myöhemmissä elämänvaiheissa. (Bourdieu 1984). Tästä syystä esimerkiksi oopperan, teatterin tai muun korkeakulttuurin arvostus vaihtelee melko systemaattisesti korkeakoulutettujen ja vähemmän koulutettujen väestöryhmien välillä. (Erola & Räsänen 2014: 56, 57.)

Suomi täytti 100 vuotta viime vuonna, joka oli mediakasvatuspajojen pääteema. Meillä

on joukossamme vielä lukuisia ihmisiä, jotka ovat kasvaneet yhtä matkaa itsenäisen Suomen kanssa. Heillä on vuosikymmenien kokemus, muisti ja tietotaito erityisesti Suomesta. Mielestäni heillä on hallussaan käyttämätöntä sosiaalista pääomaa jaettavaksi yli sukupolvien. He ovat suomalaisen kulttuurin asiantuntijoita, koska ovat kokeneet arjessaan sodat, Suomen jälleenrakentamisen, maatalouden-, teollisuuden ja digivallankumouksen. Halusin tämän opinnäytetyön aikana tukea myös ikäihmisiä jakamaan heidän positiivista kulttuuripääomaa. Heidän tiedolle ja osaamiselle on edelleen tarve. Olen huomannut töissä, että heidän fyysinen kunto ei ole välttämättä vahvin, mutta heidän muistonsa elävät sitäkin voimakkaampina.

4.1 Kieli on oppisen väline

Kieli on oppimisen väline, mikä auttaa lasta ymmärtämään. Parempi vuorovaikutus tarkoittaa myös parempaa kielitaitoa. Lapsien toimintaa ohjasi vahvasti puhekieli mediakasvatuspajojen aikana ja se oli mielestäni tärkein viestinnän työväline vuorovaikutustilanteissa. Kuvakortit olivat toiminnan apuna, koska kysymyksiä ei voinut kirjoittaa muistiin. Esikoulussa lasten ei tarvitse osata lukea tekstiä, tästä syystä mediakasvatuspajat eivät perustuneet tekstin lukemiseen. Henkilöhaastatteluihin perustuvat mediakasvatuspajat onnistuivat kuitenkin hyvin viisi-kuusivuotiaisten lasten parissa. Suurin osa ryhmän lapsista osasi kysyä, kuunnella ja vastata uusissa haastattelutilanteissa. Pienempien lasten kanssa näin monipuolista mediakasvatuspajakokonaisuutta olisi ollut haasteellisempi toteuttaa.

Viisivuotiaana lapsi ymmärtää äidinkieltään, pystyy puhumaan monipuolista ja sujuvaa kieltä. Hän hallitsee äidinkieltensä taivutussäännöt. Puhe on äänteellisesti selkeää ja oikeaa, mutta r-, s- ja l -äänteet ovat usein vielä kehittymässä. Kuusivuotias pystyy kuuntelemaan puhetta ja keskittymään tarinoiden kuunteluun. Hän pystyy myös esittämään kysymyksiä kuulemastaan. Viisi- ja kuusivuotias vastaa esitettyihin kysymyksiin ja pystyy keskustelemaan vuorotellen. Hän pystyy toimimaan annettujen ohjeiden mukaisesti. (Helsingin kaupungin neuvolatyö 2017.) Viisi- ja kuusivuotiaiden lasten kielessä on jo kaikki suomen kielen peruslausetyypit: käsky-, kysymys- ja väitelauseet sekä sivulausetyypit. Esikoulussa lapsille on tärkeää mahdollistaa vuorovaikutustaitojen harjoittelu ryhmässä. Vuorovaikutustaitoja ryhmässä he tulevat tarvitsemaan vuoden päästä koulussa. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2015: 48.)

”Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa.” (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 36.)

4.2 Verkkososiaalisuus lisääntyy

Uusi teknologia on vaikuttanut koululaisten elämäntapoihin. Sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu aikaisempaa enemmän tietokoneella ja älypuhelimien kautta. Ystävien tapaaminen kasvokkain peruskouluikäisillä on vähentynyt koko 20 vuoden ajan. Lasten sosiaalisessa kanssakäymisessä verkkososiaalisuus on lisääntynyt. (Pääkkönen 2014.)

Ylen toimittajan Maija-Liisa Juntin jutussa ”*Haluaisitko videota lapsen päiväkotipäivästä?*” –*Päiväkotien somelinjauksissa suuria eroja* on haastateltu Asemapäällikön päiväkodin johtajaa Esa Majavaa. Hän sanoo että, että nykyisessä opetussuunnitelmassa on esillä tämä osallisuus. Majavan mukaan sosiaalisen median kautta sekä vanhemmat että isovanhemmat saadaan mukaan toimintaan läheisesti ja nopeasti. Jutun mukaan vanhemmat toivovat yhä enemmän valokuvia ja videoita lastensa päivän parhaista hetkistä. (Juntti 2018.) Olen samoilla linjoilla Majavan kanssa ja mielestäni julkaisukanavana sosiaalinen media mahdollistaa esteettömän mediatuotannon, joka perustuu dialogiin. Mediakasvatuspajat ja sosiaalinen media linkittivät lapsia ja heidän vanhempiaan. Olisi tärkeää, että salasana ja laitteet päiväkodeissa olisivat ajantasalla ja huollettu. Ideaalissa tilanteessa päiväkodeilla olisi oma välinehuoltaja. Mediasisällön julkaisuvaiheessa ensimmäinen lataamamme video ei mennyt oikeaan osoitteeseen. Tieto tärkeästä asiasta tuli erään lapsen vanhemmalta, sillä he olisivat halunneet katsoa videojulkaisun yhdessä kotona. Tutkittuamme asiaa, huomasimme, että mediasisältö oli mennyt vanhalta tililtä, eikä näkynyt uudelle ryhmälle. Tabletissa oli vielä vanhan ryhmän salasana ja en tiennyt asiasta vierailevana aikuisena.

Yksityisyyden suojan mukaan varhaiskasvatuksen asiakkuus ei saa paljastua viestinnässä, joka perustuu sosiaalihuollon asiakaslain piiriin. Helsingissä asiakkuuspykälä on ratkaistu sopimalla, että Facebookin, Instagramin osalta käytetään avoimia ryhmiä, eikä ryhmän jäsenyys liity asiakkuuteen. Henkilökohtaiset keskustelut tapahtuvat edelleen kasvotusten, ei sosiaalisen median kautta kertoo Helsingin kasvatus- ja koulutus toimialan viestintäpäällikkö Essi Eranka. (Juntti 2018.)

4.3 Voimaantuminen ja osallisuus

Selvitin opinnäytetyössä toiminnallisen mediakasvatuksen keinoin, miten eri vuosituhansilla syntyneet sukupolvet kohtaavat nykyajassa sekä pystyivätkö he parantamaan vastavuoroisesti toistensa hyvinvointia ainutkertaisessa kohtaamisessa yhtenä hetkenä.

Voimaantumisen käsite on saavuttanut keskeisen paikan viimeisen kahden vuosikymmen aikana sosiaalialalla. Käytännössä voimaantumista pidetään toiminnan ja reflektion vuoropuheluna. Sosiaalialalla on idea, että ihmiset ovat kykeneviä muuttamaan itseään, elämäänsä ja vaikuttamaan olennaisesti omaan hyvinvointiinsa. Kirjallisuudessa käsite voimaantuminen tunnetaan tavoitteina, prosessina, tuloksina, erilaisina interventioina makro, mikro, meso ja domaineina ovat yhteiskunta ja markkinat. (Pinto Albuquerque, Cruz Santos & Da Silva Neves Santos Almeida 2017: 88. 89.)

Tieteellisessä artikkelissa ”Assessing ‘empowerment’ as social development: goal and process” tutkijat tutkivat yksilöiden toimintakykyä ja mahdollisuuksien rakenteita. Nämä vaikuttavat yksilön valintoihin ja suhteisiin. Artikkelin tutkijoiden mukaan voimaantumisteorian pitäisi sisältää nämä molemmat mainitut ulottuvuudet: yksilön kyvyn toimia ja mahdollisuuksien rakenteet. Heidän mukaan sosiaalialan ammattilaisten tulisi vahvistaa strategista suunnittelua, viestintää, neuvottelutaitoja, sosiaalista, taloudellista ja poliittista yhteistyötä. Esimerkiksi voimme kouluttaa (strategia) taitavia subjekteja, joilla on kyky toimia. Nämä yksilöt tarvitsevat kuitenkin mahdollisuuksia panna heidän kykynsä eli tietonsa ja kapasiteettinsa toimintaan. Jotta tämä tapahtuisi tarvitaan olemassa olevia sosiaalisia mahdollisuuksia: rakenteita, organisaatioita, työpaikkoja, ihmisoikeuksia. Strategia ei siis yksinään kerro voimaantumisen tuloksista. (Pinto Albuquerque ym. 2017: 88, 89, 93, 97.)

Voimaantuminen on olemassa samanaikaisesti sekä subjektiivisella että objektiivisella tasolla. Yksilön, ryhmän, yhteisön mahdollisuudet vaikuttaa valintoihin tarkoittaa mahdollisuuksien muuntamista toiminnaksi ja tuloksiksi. Mahdollisuuksien rakenne ja vaikutusvaltainen politiikka ovat asiakkaiden ja projektin taustaelementit. Analyttinen malli konseptoi vaikutusmahdollisuuksia sosiaalityössä. Tämän mukaan pitäisikin pystyä arvioimaan, mikä on projektissa subjektiivista ja mikä objektiivista. Kuinka sosiaalialalla

suunnitella ja operoida voimaannuttamista strategisesti. Strateginen suunnittelu pystyy huomioimaan seikan, jota on tarkoituksena muuttaa. Mikä on muutoksen lopputulos? Miten toteuttaa projekti ja miten arvioida muutosta? (Pinto Albuquerque ym. 2017: 94, 98, 99.)

Olen tehnyt vuosia ikäihmisten parissa töitä ja havainnut, että kotona asuvat iäkkäät ihmiset eivät välttämättä pääse poistumaan kotoaan, koska he voivat asua rakennuksessa, joka ei ole esteetön. He eivät pääse esimerkiksi päivätoimintaan, vaikka heidän toimintakykynsä olisi muutoin riittävä. Kaupungin järjestämä kotihoito voi mahdollisesti käydä heidän luonaan, mutta yleensä käynti kestää vain hetken ja silloin hoidetaan asiakkaan perustarpeet, mitkä ovat tärkeitä hoitaa. Sosiaaliselle kohtaamiselle, joka tukisi heidän osallistumistaan omaan arkeen tai osana yhteiskuntaa on kuitenkin melko harvoin resursseja.

Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteena on tukea ihmistä löytämään eri elämänvaiheissa oma paikkansa yhteiskunnassa ja tulemaan yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. (Nivala 2007: 77). Ikäihmisistä osa ei voi kuitenkaan itse valita arjessaan heille suunnattuja tapahtumia, koska he ovat riippuvaisia muiden avusta. Mahdollisuuksien rakenne ei siis välttämättä toteudu osalla ikäihmisistä yhteiskunnassamme. Lapset ovat taas melko riippuvaisia aikuisen heille tarjoamista mahdollisuuksista. Opinnäytetyöni tavoitteena oli yhdistää nämä kaksi asiantuntijaryhmää, koska mielestäni heidän osaamiselleen on tarve nyky-yhteiskunnassa, mutta yhteiskunnan mahdollisuudenrakenteet eivät tue heidän aktiivista toimijuutta.

Ikäpolvitoiminnan oppaassa *Neljän polven treffit* Saarenheimon ja työryhmän mukaan ihmisten välinen keskinäinen kunnioitus ja tunnesuhteet, se miten näemme toisemme, ei ole säädettävissä laeilla, säädöksillä tai politiikkaohjelmilla. Pikemminkin ne perustuvat inhimilliseen uteliaisuuteen, kiinnostukseen ja haluun ymmärtää, oppia ja kokea yhdessä. Yhteiskunta ei voi määrätä meitä kiinnostumaan eri-ikäisistä tai erilaisista ihmisistä, mutta se voi antaa tilaa tarinoille, kokemuksille ja kohtaamisille. Ikäpolvitoiminta on siten osa laajempaa yhteisöllisyyttä sekä kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman jakamista. (Saarenheimo, Pietilä, Tiihonen, Pohjolainen, Maununaho, Raitakari & Aarninsalo 2013: 15, 17.)

Monet ikäihmisistä pitävät lapsista, he osaavat ulkoa loruja ja riimejä sekä he muistavat

tarinoita lapsuudestaan, kouluajoiltaan. Heillä on paljon käyttämätöntä inhimillistä pääomaa jaettavaksi seuraaville sukupolville. Lapset taas tykkäävät loruista, tarinoista ja ne myös tukevat lasten kielen kehitystä. Yleensä lapset osaavat kysyä suoraan, jos heitä jokin ihmetyttää. Lasten oman äänen lisääminen yhteiskunnassa ja heidän tuottamansa sisältö on itseisarvo tässä opinnäytetyössä. Toiminnallinen mediakasvatus sopii lapsille ja sen yhtenä lähtökohtana on osallisuus. Opinnäytetyöni yksi tavoite oli mahdollistaa varhaisessa vaiheessa lapsille pääsy suunnittelemaan ja tuottamaan sisältöä mediaan, mutta turvallisesti aikuisen ohjauksessa. He ovat mukana ja osallisena luomassa esimerkiksi konkreettisen mediatuotteen. He saavat kokemuksen ”roolista” mediakentällä ja kokemuksen ryhmätyöstä. He eivät ole vain passiivisia median kuluttajia ja vaan tuottajia: myös heidän ääni kuuluu yhteiskunnassamme.

Omaehtoinen luova sisällön tuottaminen onkin yksi osallisuuden ajan mediakasvatuksen piirre (Loveless 2008, 65). Osallisuutta ei kuitenkaan synny automaattisesti esimerkiksi laitteiden lisääntymisen myötä, vaan osallisuudelle ja oppilaiden omalle sisällöntuottamiselle on annettava opetuksessa tilaa. (Vesterinen, Kynäslahti, Mylläri, Sintonen & Vahtivuori 2015: 145).

5 Opinnäytetyön kehittämistehtävä

Tässä opinnäytetyössä kehitin käytännössä melko uudenlaista toimintaa, joka tukee eri-ikäisten yhteistoimintaan Helsingissä. Yhteistyötahoina olivat eräät Helsingin kaupungin päivätoimintapaikka, kaupungin kotihoito ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan yksikkö. Erityisesti lapsiryhmän vierailu kotihoidon asiakkaan luona oli melko harvinaista eri-ikäisten yhteistoimintaa. Etenevässä määrin kuitenkin tarve vastaaville vierailulle kasvaa, sillä yhteiskunnan poliittisena tarkoituksena on, että kansalaiset asuvat omissa kodeissaan mahdollisimman pitkään. Opinnäytetyöprosessin aikana kehitin rajallisilla aikaresursseilla parhaani mukaan tässä ja nyt -periaatteella eri-ikäisten yhteistoimintaa. Tarkoituksena oli tukea kaikkien mediakasvatuspajoihin osallistuneiden osallisuutta lähiympäristöönsä lisäten tietoisesti vuorovaikutusta lasten ja ikäihmisten välillä. Mediakasvatuspajojen aikana mediapedagogiikan keinoin lapset toimijoina tuottivat esimerkiksi positiivista mediakuvaa liittyen ikäihmisiin.

Toteutin opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen kuuluvat mediakasvatuspajat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaan. Mediakasvatus tuli päiväkotien opetussuunnitelmaan velvoittavaksi vasta viime syksynä 2017 ja tämän vuoksi mediakasvatusmalleja on melko vähän olemassa varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön kehittämistehtäväni tavoitteisiin kuului myös käytännössä ”testata” uusia varhaiskasvatuksen oppimisen ja osaamisen osa-alueiden tavoitteita laaja-alaisen oppimisen alla. Tukea lasten oppimista ja osallisuutta mediapedagogiikan keinoin varhaiskasvatukselle ei-tavanomaisissa, mutta turvallisissa oppimisympäristöissä.

6 Mediakasvatuspajakokonaisuus varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatuspajojen tavoitteena oli innostaa lapsia tiedon etsimiseen ja oppimiseen sekä suunnitella ja toteuttaa toimintaa, mikä mahdollisesti hyödyttäisi tämän päivän lasta. Kuinka antaa heille vuorovaikutuksen mahdollisuuksia myös uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaan. Yleisesti opinnäytetyöprosessin aikana uusi, vanha ja merkityksellinen kiinnostivat, sekä se miten voisin vaikuttaa mediakasvatuspajoihin osallistuvien vuorovaikutukseen ja hyvinvointiin mikrotason interventioilla. Suomi täytti viime vuonna 100 -vuotta ja myös mediakasvatuspajan pääteemana oli 100-vuotiaan Suomen syntymäpäiväjuhlat. Instagramissa lasten tuottamat kuva- ja videojulkaisut keskittyivät syntymäpäivien H -hetkeen eli joulukuuhun 2017.

Lund (2009, 101) kuvaa tutkimuksessaan erilaisia kasvattajien positioita lapsen ja kasvattajan vuorovaikutuksessa. Tutkimuksessa todetaan, että kasvattajan asema suhteessa lapseen on usein valvojan positio. Lasten ja vanhusten vuorovaikutuksessa näin ei ole, vaan vanhuksen asema on enemmänkin keskustelijan, ymmärtäjän ja kuuntelijan positio. Valvojan position puuttuminen vanhuksilta suhteessa lapsiin luo vuorovaikutustilanteista ainutlaatuisia ja vapautuneita. (Ukkonen-Mikkola 2011: 126, 127.) Mediakasvatuspajojen suunnitteluvaiheessa kiinnitin huomiota muun muassa seuraaviin seikkoihin, kuten miten maksimoida spontaani vuorovaikutus lasten ja ikäihmisten välillä. Tarkoituksena, että heidän kohtaamisestaan tulisi mahdollisimman tasa-arvoinen, jotta lapset ja ikäihmiset molemmat ovat kohtaamisen päätoimijoina. Suunnitteluvaiheessa vältin tietoisesti jakoa yleisöön(ikäihmiset) ja esittäjiin(lapset). Mediakasvatuspajoissa lapset tapasivat ikäihmisiä, joita he myös haastattelivat.

Ikäihmiset, jotka osallistuivat pajoihin olivat 75-100 -vuotiaita helsinkiläisiä miehiä ja naisia.

Ukkonen-Mikkola väitöskirjassaan *Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa* tarkastelee erilaisia lapsiin liittyviä kulttuureja. Erityisesti kysymisen kulttuuria on tutkinut tutkija Strandell. Kysymisen kulttuurissa lapset osallistuvat aktiivisemmin vuorovaikutukseen, ja osallistuminen koostuu paljolti kysymyksistä, joilla lapset kysyvät lupaa tai ottavat selvää tulevista tapahtumista. Kysymisen kulttuurissa aikuiset ovat taka-alalla. Esille nousevat lasten väliset keskustelut. Lapset ovat mukana ohjauksessa ja aikuisten ohjaus on epäsuorempaa. Kysymisen kulttuurissa lasten neuvotteluille sekä aloitteille toiminnan suhteen luodaan tilaa tietoisesti. Aikuiset kannustavat lapsia itse miettimään tekemisiään ja ratkaisemaan pulmiaan ja ovat taustalla ohjaamassa toimintaa rakentavasti (Strandell 1996, 132-136.). (Ukkonen-Mikkola 2011: 51.) Esimerkiksi mediakasvatuspajan haastattelukeikalla päivätoiminnassa lapset ohjasivat toiminnan suunnan yhdessä ikäihmisten kanssa.

6.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Lasten vanhemmilta kerättiin tarvittavat luvat mediakasvatuspajakokonaisuutta varten. Lupadokumentit arkistoin päiväkodin omaan kansioon ja ne säilytetään päiväkodilla seuraavat kymmenen vuotta. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalta sain tutkimusluvan tätä opinnäytetyötä varten. Ikäihmiset, jotka olivat mukana mediakasvatuspajojen haastatteluissa ja taltioinneissa ovat antaneet sanallisen suostumuksensa sekä allekirjoittaneet erillisen kuvauslupadokumentin. Ikäihmiset osallistuivat vapaaehtoisesti tähän prosessiin ja he olivat toimintakyvyltään pystyviä vaikuttamaan heitä koskeviin päätöksiin. He myös ymmärsivät toiminnan laadun. Tämän erityispiirteen otin huomioon jo mediakasvatuspajojen esisuunnitteluvaiheessa. Lisäksi päivätoiminnan toiminnanohjaajalta oli ensisijainen lupa meidän erityisvierailulle.

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimuseetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön keskeisiin lähtökohtiin kuuluu, että tarvittavat tutkimusluvat on hankittu ja tietyillä aloilla vaadittava eettinen ennakoarviointi on tehty. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012: 6.)

Ei- julkiseen tilaan eli tässä tapauksessa henkilön kotiin suunniteltu henkilöhaastattelu oli melko vaativa lupaprosessin suhteen, riippumatta asiakkaan omasta ja täydestä halukkuudesta osallistua tähän prosessiin. Lupa vierailuun, haastatteluun ja taltiointiin tarvittiin asiakkaan omaisilta, X yksikön esimieheltä sekä X alueen päälliköltä. Opinnäytetyön raportointivaiheen toteutin päiväkodin ja esiopetusryhmän lapsien suhteen täysin anonyymisti. Tietoisesti en tämän opinnäytetyön raportissa tarkastele, havainnoi tai analysoi lapsia tunnistettavasti. Keskityn raportissani toiminnallisen prosessin tapahtumiin yleisellä tasolla. Opinnäytetyöhön osallistuneella päiväkodin esiopetusryhmällä oli käytössään osana pedagogisessa dokumentoinnissa julkinen Instagram -tili ja sen lupasiat olivat jo kunnossa.

” Mediakasvattajan eettiset periaatteet perustuvat Suomen lakiin ja YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen.” Mediakasvattaminen on poikkisektoriaalista työtä, myös ammattieettiset ohjeet kuten opettajien ammattisäännöt sekä yhteisön omat arvot ohjaavat mediakasvattajan työtä. Mediakasvattajalla on velvollisuus toimia moraalisesti ja eettisesti kestävällä tavalla edistäen tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta. (Mediakasvatusseura ry 2014.)

6.2 Lapset haastattelevat toisiaan

“Tiedättekö mitä toimittaja tarkoittaa? Missä toimittaja työskentelee? Ja mitä he tekevät?”

Ensimmäisessä mediakasvatuksen pajassa lapset toimivat pienryhmissä: kaksi tai kolme lasta kerrallaan yhden aikuisen ohjaamana. Esiopetusryhmän lapsista enemmistö osallistui pajan ensimmäiseen vaiheeseen. Pajan teemana oli päiväkodin tulevat syntymäpäiväjuhlat, minne lapset myöhemmin toimittivat posterit -julkaisun esille.

Lapset haastattelivat toinen toisiaan vuorotellen päiväkodin tablettitietokoneella. Pajan rakenteeseen kuului kaksi valmista apukysymystä: Millaista on olla viisivuotias? Mitä päiväkotit X tuo mieleen? Lapset saivat halutessaan kysyä toisiltaan myös spontaaneja ja vapaamuotoisia kysymyksiä. Katsoimme lasten kanssa pienryhmissä kuvatut videomateriaalit myös läpi. Lasten nauhoittamaa materiaalia tallentui nopeasti yli kolmekymmentä minuuttia. Seuraavaksi muutamia lasten vastauksia haastatteluista:

Millaista on olla viisivuotias?

” Kivaa ja hauskaa. Kivaa kun saa opettaa viisi vuotiaana pikkusiskoa. Olen viisivuotias.”

” KIVAA! ”

” Vähän jännitti jos tulee tosi pelottavia haasteita eteen, mutta kivoja haasteita tullut. ”

” En mä oo viisivuotias.”

Mitä päiväkotisi tuo sinulle mieleen?

” Hauskoja asioita: lisää kavereita myös leikin asioita.”

” Askartelua! ”

” Kivaa ja uusia kavereita.”

” Leikin asioita ja kaikkea opetuksia ja kaikkea kivaa. Opettelua ja opettaa myös muita.”

” Paljon paperia ja askarteluvälineitä. ”

Ensimmäisen pajan aikana pääsin tutustumaan lapsiin paremmin, koska lapset toimivat pienryhmissä. Lasten tablettikoneen käyttö oli sujuvaa ja haastattelujen taltiointi tapahtui jokaisen lapsen omalla kuvaustyylillä. Lapsista moni mainitsi, että heillä on myös kotonaan tablettikone. Ohjaajana jo pelkästään kuvaamisen seuraaminen oli hyvin mielenkiintoista ja antoisaa. Lapsista osa ei halunnut vastata ja kysyä kysymyksiä, mutta kuvaaminen kiinnosti jokaista ryhmän lapsista. Lapset vastasivat toisilleen esittämiinsä kysymyksiin vaihtelevasti. Osa vastasi yhdellä sanalla ja osa halusi kertoa kokemuksistaan mielellään useiden minuuttien ajan.

6.3 Lapset haastattelevat päiväkodin tuttua aikuista

Toisessa mediakasvatuspajassa harjoittelimme ennakkoon lasten tulevia haastattelutilanteita ikäihmisten kanssa. Lapset jaettiin kahteen ryhmään. Ryhmät yksi kerrallaan harjoittelivat haastattelujen tekemistä. Aikuisista paikalla olivat ryhmän lastentarhaopettaja ja minä. Aluksi alustin lapsille, miksi harjoitteleme haastattelemista ja kerroin heille myös meidän tulevista vierailuista ikäihmisten luokse. Lastentarhaopettaja toimi harjoitustilanteessa haastateltavana ja hän oli ikään kuin ikäihmisen roolissa harjoituksessa. Lapset esittivät hänelle kysymyksiä. Vesipullo toimi konkreettisena haastatteluvälineenä eli haastattelijoiden mikrofonina.

Ensimmäisen ryhmän lapsien esittämiä kysymyksiä: Lapset esittivät hänelle ikään ja matkustamiseen liittyviä kysymyksiä kuten ” Minkä vuotias olet? ”, Oletko käynyt Lapissa?, ” Oletko sinä käynyt Englannissa? ”. Erityisesti eläimet kiinnostivat lapsia ja

heiltä tuli harjoituksen aikana huomattavan paljon ja monipuolisia eläimiin liittyviä kysymyksiä kuten ” Minkä eläimien päällä olet ratsastanut? ”, ” Oletko nähnyt dinosauruksia tai leijonan? ”, ” Onko sinua purrut käärme? ”, ” Oletko nähnyt liskoa Suomessa vapaana? ”, ” Oletko sinä nähnyt ilvestä? ”.

Toisen ryhmän lapset eivät olleet paikalla, kun ensimmäisen ryhmän lapset haastattelivat ”ikäihmistä”. He esittivät myös eläimiin liittyviä kysymyksiä esimerkiksi ” Kuinka monta eläintä olet nähnyt?, Ja mitä eläimiä olet nähnyt ? Lasten kysymykset olivat niin laajoja kuin hyvin täsmällisiä. Ikään liittyvät kysymykset nousivat myös heillä esiin kuten ” Kuinka vanha on maailman vanhin ihminen? ”, ” Miten olet kasvanut? ”. Lapset esittivät kysymyksiä aivan tavalliseen arkeen liittyen kuten ” Milloin sinä olet käynyt ensimmäistä kertaa kaupassa? ”, ” Oletko joskus nähnyt kummituksia? ”

6.4 Lapset mediatoimittajina haastattelevat ikäihmisiä päivätoiminnassa

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan kaupungin moninaisuus tehdään tutuksi lapsille luoden yhdessä oppimisympäristö, missä moninaisuus on voimavara. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee käydä avointa ja rakentavaa keskustelua lasten kanssa suomalaisesta kulttuuriperinnöstä, moninaisen kulttuurin merkityksestä ja siitä, mitä on olla helsinkiläinen. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017: 32.)

Kolmannen mediakasvatuspajan oppimisen alueina olivat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaan *Minä ja meidän yhteisömme*, johon mediakasvatus kuuluu osana. *Kielten rikas maailma*, johon kuuluu tärkeänä osana vuorovaikutustaitojen opettelu. Kolmannessa mediakasvatuspajassa lapset opettelivat vuorovaikutustaitoja heille aivan uusien ihmisten kanssa. *Kasvan, liikun ja kehityn* oppimisen alue, toteutui suunnitelmassa liikkumalla turvallisesti lähiliikenteessä. Oppimisen alue *Tutkin ja toimin ympäristössäni* ilmeni pajassa erityisesti teknologiakasvatuksen osalta. Luvussa 2.2.3 kerroin enemmän oppimisen alueista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 40, 43, 44, 45, 46.)

Lapset tekivät tämän pajan aikana henkilöhaastatteluja ja toimivat mediatoimittajina. Mediatoimittajan tehtäviin kuuluu kuvaaminen ja editointi, mutta vähemmän tekstin tuottamista (Myller 2015: 36). Haastateltavat olivat heille ennestään tuntemattomia henkilöitä ja oppimisympäristö oli heille uusi. Kolmannen mediakasvatuspajan tavoitteina

oli kehittää lasten laaja-alaista osaamista ja lisätä lasten Helsinki tietoisuutta sekä tukea lasten laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueita Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 mukaan esimerkiksi mahdollistaa lapsille onnistumisen kokemuksia kohdatessa uusia ihmisiä, sosiaalisia tilanteita ja samalla oppia elävästä historiasta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 22, 23, 24)

Kuva 1 Lapset haastattelevat ja videokuvaavat ikäihmisiä vuorotellen

”Toimituskeikka” sujui lapsilta hyvin. Lapset taltioivat haastatteluja ja keksivät itsenäisesti kysymyksiä ikäihmisille. Mukana meillä oli Papunetistä tulostettuja kuvakortteja ja ainoastaan kaksi kertaa näytin lapsille muutamaa kuvakorttia haastattelujen aikana. Olimme aikaisemmin päiväkodissa tutustuneet lasten kanssa kuvakortteihin, joissa oli kuvia muun muassa kotieläimistä ja harrastuksista. Lapset olivat aidosti kiinnostuneita vuorovaikutustilanteissa. He kuuntelivat ja odottivat innoissaan, mitä ikäihmiset heille vastaavat. Heitä ei tarvinnut erikseen motivoida tilanteessa. Ikäihmiset osallistuivat myös hienosti ja kyselivät lapsilta myös heidän leikeistään ym. Haastattelut olivatkin osittain dialogihaastatteluja lasten ja ikäihmisten kesken.

Mediapedagogiikkaa ei tehdä yksin, vaan osana lasten ja aikuisten muodostamaa yhteisöä, yhteisten sääntöjen ja tavoitteiden mukaan. Tässä mediakasvatuspajassa yhteisö laajeni myös päiväkodin ulkopuolelle. Varhaiskasvatuksessa työyhteisön kasvatustavoitteita ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmat. Yhteisen arvokeskustelun pohjalta jokainen ryhmä ja kasvattaja voivat muokata tarkemmin omia tavoitteitaan ja keinojaan. Miettiä asiat, jotka ovat meille kasvatusyhteisössä tärkeitä ja innostavia. Mitkä ovat tärkeimmät kasvatustavoitteet sekä miten voimme tukea näitä tavoitteita mediakasvatuksen keinoin? (Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus 2013: 14.) Olen erittäin kiitollinen, että kyseinen päiväkotiki, sen henkilökunta ja esiopetusryhmän lapset

vanhempineen tukivat tämän kaltaista vierailu- ja mediapedagogiikkaa kasvatustyössään. Yksin en olisi voinut toteuttaa näin laaja-alaista toimintaa oppinäytetyön toiminnallisessa osuudessa.

6.5 Lapset mediatoimittajina haastattelevat ikäihmistä hänen kotonaan

Neljännessä mediakasvatuspajassa oppimisen alueet ja laaja-alaisen osaamisen alueet olivat samat kuin mediakasvatuspaja kolmosessa. *Minä ja meidän yhteisö* oli erityisesti suunnittelun lähtökohtana neljännessä mediakasvatuspajassa. Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta linjataan pohtimaan yhdessä lasten kanssa. Mediakasvatus kuuluu tähän oppimisen alueeseen. Tarkoituksena oli herättää lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin. Suunnata heitä toiminnan kautta tulevaisuuden rakentamiseen sekä elämän moninaisuuden arvostamiseen, luoda mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 44.)

Neljännän pajan aikana lapset harjoittelivat henkilöhaastattelua heille vieraassa ympäristössä ja olimme vierailulla erään rouvan kotona. Tavoitteena oli kehittää lasten ilmaisua, vuorovaikutustaitoja ja viestintäteknologisiataitoja sekä lisätä lasten Helsinki-tietoisuutta sekä mahdollistaa lapsille ryhmän jaettu kokemus onnistuneesta uuden ihmisen kohtaamisesta. Pajan tuntisuunnitelmassa oli tarkoitus kysyä haastateltavalta erityisesti Helsinkiin liittyviä kysymyksiä, koska haastateltava oli toiminut työkseen monia vuosia oppaana Helsingissä. Hän oli tottunut palvelemaan monilla eri kielillä turisteja eri kansalaisuuksista Helsingin saloihin. Tärkeä taustatieto myös oli, että hän tykkää lapsista ja on kiinnostunut taiteesta sekä puutarhanhoidosta. Siksi juuri hänet oli valittu Helsinki-asiantuntijaksi haastatteluun ja jakamaan lapsille elävää historiatietoutta.

Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoa ja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017:19.)

Kuva 2 Lapset tekivät tuliais kortit mediakasvatuspajojen ikäihmisille Suomi 100 -teemassa

Kuva 3 Tämä sama kuva on julkaistu julkisessa X kotihoidon sosiaalisen median kanavassa

6.6 Lapset retkellä 100 ja rapiat -valokuvanäyttelyssä

Viidenteen mediakasvatuspajaan osallistuivat kaikki ryhmän lapset. Mediakasvatuspajan oppimisympäristönä oli Hakasalmen huvila ja sen 100 ja rapiat -valokuvanäyttely. Hakasalmen huvilassa oli esillä satavuotiaan Suomen kunniaksi 100 ja rapiat -valokuvanäyttely. Näyttely koostui seitsemän noin satavuotiaan helsinkiläisen haastatteluista.

Sadan vuoden aikana tapahtuneita suuria yhteiskunnallisia muutoksia tarkastellaan myös kotialbumikuvien ja muiden vanhojen valokuvien kautta. Mikä on pitkän iän salaisuus? -Mitkä ovat satavuotiaiden tärkeitä paikkoja Helsingissä? -Miten mennyt kohtaa nykypäivän muotokuvissa? (Hakasalmen Huvila 2017.)

Retken agenda oli edelleen mediapedagogiikka sekä kulttuurikasvatus. Teemoina olivat samat aiheet kuin aikaisemmissa mediakasvatuspajoissa Suomi100 ja oppimisympäristönä Helsinki. 100 ja rapiat -näyttelyssä lapset näkivät isoja henkilöhaastatteluihin perustuvia valokuvia ikäihmisistä, heidän kuviaan ja tarinoitaan lapsuudesta lähtien. Vähän samalla tavoin kuin lapset olivat aikaisemmissa pajoissa haastatelleet itse ikäihmisiä. Lapset olivat kuitenkin tallentaneet sekä liikkuvaa kuvaa että ääntä. Kolmannessa mediakasvatuspajassa lapset pääsivät haastattelemaan muun muassa 100-vuotiaasta herraa. 100 ja rapiat -valokuvanäyttelyssä lapset näkivät vielä lisää 100-vuotiaita henkilöitä, mutta valokuvista. Pelkästään jo numeraalisena lukuna 100 on lapsien mielestä melko mielenkiintoinen ja jännittävä ilmiö.

Kuva 4 Retkellä Hakasalmen huvilan 100 ja rapiat -valokuvanäyttelyssä

7 Arviointi

Maailma muuttuu ja asiat sen myötä. Digitalisoituminen on yksi tämän hetken suuria muutoksia. Muutosten johtaminen ja niissä eteenpäin meneminen organisaatiossa vaatii monenlaista tietoa, taitoa ja osaamista. Se vaatii huolellista suunnittelua. (Hyppänen 2007: 226.)

Opinnäytetyöni kokonaistavoitteena oli yhdistää kaksi asiantuntijaryhmää lapset ja ikäihmiset. Mielestäni heidän osaamiselleen on tarve nyky-yhteiskunnassa, mutta yhteiskunnan mahdollisuudenrakenteet eivät tue heidän aktiivista toimijuuttaan yhdessä. Tähän yhteiskunnan epäkohtaan halusin vaikuttaa opinnäytetyöni pienimuotoisella toiminallisella projektilla. Opinnäytetyön tavoite eri-ikäisten yhteistoiminnasta toteutui kolmessa mediakasvatuspajassa ja osallistujien kesken toiminnan laatu oli merkityksellistä erityisesti tapahtuman hetkessä.

Monimuotoisen opinnäytetyöni mediakasvatuspajan yhtenä mediapedagogisena tavoitteena oli tuottaa lasten kanssa muutama audiovisuaalinen video. Toiminnan tavoitteisiin kuului myös, että videot julkaistiin sosiaalisessa mediassa Suomi 100 -

juhlavuoden kunniaksi sekä osana lasten pedagogista dokumentointia. Tavoitteet mediakasvatuspajojen suhteen toteutuivat suunnitelmien mukaan, mutta valmiita videoita olisi voinut olla vielä enemmän, jos editointiohjelma olisi toiminut paremmin päiväkodin tabletilla. Konkreettinen tavoite toteutui, kun lapset pääsivät haastattelemaan toimituskeikallaan muun muassa 100-vuotiasta herraa, joka toimi lapsille 100-vuotiaan Suomen erityisasiantuntijana. Mediakasvatuspajojen pedagoginen toiminta onnistui suunnittelun mukaan ja pajojen toiminta oli pedagogisesti perusteltua ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista. Päiväkodissa pedagogisia tavoitteita arvioidaan ennen kaikkea suhteessa Vasussa esitettyihin tavoitteisiin sekä vasten toimipisteen toimintasuunnitelmaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 60.) Mediakasvatuspajoissa toiminnan sisältö ja oppimisympäristöt tukivat lasten laaja-alaista oppimista ja toimipisteen toimintasuunnitelman kuuluivat niin helsinkiläisyys että ikäihmiset.

Harmillisesti en huomionnut ja kerännyt systemaattista palautetta osallistuneilta tai yhteistyökumppaneilta lomakkeen muodossa, minkä olisin voinut suoraan dokumentoida opinnäytetyössäni. Sain kuitenkin kaikilta toimijoilta välittömän palautteen prosessin aikana sekä vielä myöhemmin henkilökohtaisen palautteen kahdelta yhteistyökumppanilta. Osallistujien välitön palaute oli kuitenkin opinnäytetyöprosessin aikana palkitsevinta sekä ensisijainen syy opinnäytetyöni tekemiseen. Oletin lasten innostuvan tabletin kanssa toimimisesta ja tämä toteutuikin. Sain positiivista palautetta muun muassa lapsien ja ikäihmisten ainutkertaisista kohtaamisista kaikilta yhteistyökumppaneilta. Lapset ylittivät odotukseni, koska kaikki ryhmän lapset olivat hyvin mukana ja heistä suurin osa oli erittäin kiinnostuneita ikäihmisistä. Vierailulla lapset itseohjautuvasti olivat vuorovaikutuksessa ikäihmisten kanssa ja minun Papunetin kuvakortteja ei paljoakaan tarvittu –en voinut kuin hymyillä ja ihmetellä mitä tapahtuu. Lapset sekä osasivat että jaksoivat kuvata haastattelutilanteita tablettikoneella hienosti, vaikka tablettikone oli lapsille painava operoida.

Esiopetusryhmästä prosessiin osallistuneen henkilökunnan palaute oli positiivista, erityisesti mediakasvatuspajojen vierailut menivät juuri suunnitelmien mukaan, vaikka muuttujia yhden retken suhteen olisi voinut olla paljonkin, mutta onneksi hetki oli meidän. Lasten mediataidot kehittyivät ja he saivat uutta pohjaa siihen, miten he voivat itse toimittaa omia juttujaan myös muiden katsottavaksi. Lasten vanhemmat osallistuivat lastensa mediakasvatuspajaan kuvauslupien lisäksi sosiaalisen median kautta, kun he näkivät lastensa toimittamia juttuja Instagramissa. Kun tapasin lasten vanhempia, osa kommentoi lasten tuottamia videoita myös livenä minulle ja palaute oli jälleen

positiivinen. Ikäihmisten edustajien puolelta palaute oli edelleen positiivinen. Päivätoiminnan ohjaajan ja kotihoidon vastuuhoitajan mukaan lapsiryhmien tapaaminen ikäihmisten kesken oli heidän arjessaan toistaiseksi melko poikkeuksellista toimintaa, mutta hyvin tervetullutta eri-ikäisten yhteistoimintaa. Ikäihmiset olivat myös innolla mukana tapaamassa lapsia, tärkeä kuntosalivuoro sai siirtyä, kun lapset tulivat haastattelemaan. Havaittavissa, oli, että ainakin osan ikäihmisistä aktiivisuustaso nousi vierailujen aikana sekä vielä jälkeenkäinkin kun tapasin heitä. Itse arvioisin, että pajan toiminta olisi voinut olla vieläkin laadukkaampaa, mutta opinnäytetyöhön kuuluvat tunnit eli aikaresurssit tulivat minun kohdaltani vastaan, joten minun oli rajattava työskentelyäni esimerkiksi palautedokumentin osalta. Pelkästään yli kolmekymmentä lupalappua tarvittiin, jotta koko käytännön toiminnallinen osuus opinnäyteprosessissa mahdollistui.

Mediakasvatuspajakokonaisuuteen kuului osana kolme retkeä ulkopuolelle päiväkodin. Tämä tarkoitti käytännössä, että kaikki ryhmän lapset osallistuivat toimintaan ja lasten vanhemmilta tarvittiin erilliset luvat. Lisäksi ikäihmisten kanssa toimiminen vaati ennakkosuunnittelussa monien lupien hankkimista, moniammatillista työskentelyä ja yhteistyötä. Prosessin toteutusvaihe vaati tiukkaa ajanhallintaa, koska kaikilla prosessiin osallistuvilla yhteistyökumppaneilla oli omat aikataulunsa, joiden rajoissa toiminnan piti toteutua. Yksikään moniammatillisen tiimin jäsenistä ei tullut kipeäksi ja pääsimme kaikille sovituille retkille, sovittuina päivinä, mikä oli erittäin hieno tulos. Pääosallistujat eli lapset olivat vuorovaikutuksessa heille aivan uusien ihmisten kanssa, lisäksi lapset toimivat toimittajan roolissa. Toimittaja käsite ja se mitä toimittaja työkseen tekee, olivat lapsille vieras sana ja aihe mediakasvatuspajojen alussa, mutta jo muutaman viikon päästä he itse toimivat toimittajina kentällä. Mielestäni erinomainen kehityskaari mediataidoissa! Tämän mediakasvatuspajakokonaisuuden perusteella voin todeta, että toiminnallinen mediakasvatus toimii vuorovaikutuksen välineenä varhaiskasvatuksessa ja eri-ikäisten yhteistoiminnassa uutta rakentavalla tavalla.

8 Pohdinta

Ikäihmisten parissa vuosia töitä tehneenä, olen huomannut, että he kaipaavat eri-ikäisten ihmisten vastavuoroista seuraa. He haluavat osallistua, mutta yhteiskunta ei yksinkertaisesti näe heitä riittävän hyvin. Itsenäisyys on voimavara, mutta se, että ei ole konkreettisia mahdollisuuksia vaikuttaa omaan arkeen ja lähiympäristöön voi passivoida pois yhteiskunnasta.

Lapset sen sijaan taas kaipaavat kiireetöntä läsnäoloa, sellaista mikä ei reagoi kaikkiin epäkohtiin vaan pystyy näkemään tämän hetken osana monia tulevia hetkiä, vuosia, vuosikymmeniä, kuten ikäihmiset osaavat. Tästä huolimatta opinnäytetyöni laatuun ja suunnitteluun vaikutti vahvasti "tässä hetkessä" -ajattelumalli. Merkitystä ja liikettä ihmisten välillä voi kuitenkin luoda parhaiten tässä ja nyt –vuorovaikutuksessa. Oikea vuorovaikutus ei mielestäni voi olla muodollista vaan se perustuu aitoon kiinnostukseen. Olen iloinen, että sain jakaa tämän kokemuksen opinnäytetyön aikana kaikkien osallistujien kesken. Iso kiitos heille.

Mediapedagogiikan soveltaminen lasten ja ikäihmisten yhteistoimintaan tuntui oikealta ja perustelulta myös mediapedagogiikan teoriaa vasten. Mediapedagogiikan avulla pystyy harjoittelemaan erilaisia mediataitoja kuten mediahallintaa ja vaikuttamaan rakentavalla toiminnalla siihen mitä, miten ja missä rajaa tai ei rajaa median käyttöä. Mediapedagogiikka pystyy tukemaan eri-ikäisten osallisuutta lähiympäristöönsä esimerkiksi sosiaalisen median avulla. Sosiaalinen media ja virtuaalinen ulottuvuus ihmisten kohtaamisissa ei yksinään toimintana riitä vaan edelleen tarvitaan konkreettisia ja samassa tilassa tapahtuvia kohtaamisia, jotka perustuvat aitoon vastavuoroiseen kiinnostukseen.

Halusin toiminnallisen opinnäytetyön avulla mahdollistaa lapsille varhaisessa vaiheessa sosiaalisen ja kasvatuksellisen kokemuksen ikäihmisten parissa sekä tuoda prosessissa lapsille esiin sen, että ikääntyminen on luonnollinen osa ihmisen elämänkaarta.

Mediakasvatus kiinnosti minua aiheena, koska olen aikaisemmissa opinnoissani ja töissäni erikoistunut myös mediatuottamiseen. Tulevana varhaiskasvatuksen opettajana halusin kehittää mediapedagogiikkaan liittyviä valmiuksiani sekä soveltaa aikaisemmin oppimaani minulle uudessa oppimisympäristössä varhaiskasvatuksessa. Näen, että sosionomi myös ilman mediataustaa voi osallistavan mediapedagogiikan keinoin ohjata eri-ikäisiä ryhmiä. Ennen varsinaisen toiminnan suunnittelua hänen pitäisi kuitenkin perehtyä hiukan enemmän aiheeseen verrattuna esimerkiksi ei-digitaaliseen perinteiseen piirtämiseen. Tulevassa työssä varhaiskasvatuksen opettajana, sosionomina aion käyttää mediapedagogiikka monipuolisesti sekä yhdistää eri-ikäisiä ihmisiä lasten kanssa.

Jatkossa kehittämistarve on ilmeinen, kun halutaan lisätä eri-ikäisten yhteistoimintaa osittain väestön ikääntymisen takia. Suomessa tietyn ikäiset ovat jaoteltu tarkasti tiettyjen palvelujen ja instituutioiden alle, opinnäytetyössäni halusinkin kyseenalaistaa

toiminnallisin menetelmin tätä vallitsevaa alkuasetelmaa. Tämä lainalaisuus asetti myös haasteita opinnäytetyöprosessini aikana, mutta tiedostin tämän jo heti alussa. Olen hakenut vuonna 2016 apurahaa vastaavalle, mutta paljon laajemmalle toiminnalle, joka yhdistäisi lapset ja ikäihmiset, sitä kuitenkin saamatta.

Mielestäni mediapedagogiikka osallistavana keinona toimi hyvin lasten kanssa sekä eri-ikäisten yhteistoiminnassa. Lupaprosessit ja teknisten laitteiden saatavuus, käyttöoikeudet sekä ylläpito toivat välillä haasteita mediapedagogiikan suunnitteluun. Tietoturvaan liittyvistä syistä lapsiin liittyvää materiaalia voi tallentaa ainoastaan päiväkodin omille koneille. Päiväkodin tekniset laitteet osittain määrittävät millaista toiminnallista mediakasvatusta voi toteuttaa, mutta laitteet eivät kuitenkaan määritä, mikä on merkityksellistä oppimista.

Lähteet

Erola, Jani & Räsänen, Pekka 2014. Johdatus sosiologian perusteisiin. Helsinki: Gaudeamus.

Hakasalmen huvila. 100 ja rapiat. Saatavana osoitteesta: <<http://hakasalmenhuvila.fi/nayttelyt/100-ja-rapiat/>>. Luettu 13.3.2018.

Helsingin kaupunki 2017. Uusi varhaiskasvatussuunnitelma: Lapset saavat näkyä ja kuulua kaupungissa. Päivitetty 10.8.2017. Saatavana osoitteesta: <<https://www.hel.fi/uutiset/fi/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/uusi-varhaiskasvatussuunnitelma>>. Luettu 12.3.2018.

Helsingin kaupungin neuvolatyö 2017. Helsingin kaupungin intra. Helsingin kaupunki. Ota koppi! Lapsen kielen- ja puheenkehityksen seuranta neuvolassa. Helsingin kaupunki: Varhaiskasvatus ja alkuopetus.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Helsingin kaupunki. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Saatavana osoitteesta: <https://www.hel.fi/static/liitteet/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/Varhaiskasvatus/HKI_VASU_FIN_A4_sivuittain_DIGI_100dpi.pdf>. Luettu 1.11. 2017.

Holm, Isabella n.d. Minäkö mediakasvattaja? Mediakasvatusseura. Saatavana osoitteesta: <<http://www.koordinaatti.fi/sites/default/files/pop-in-Minako-mediakasvattaja-Isabella-Holm.pdf>>. Luettu 6.4.2018.

Huhtanen, Emmi 2016. Lasten mediamaailma pähkinänkuoressa. Mediakasvatusseuran julkaisuja, 5/2016. Mediakasvatusseura. Saatavana osoitteesta: <<http://www.mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2016/12/Lasten-mediamaailma-pahkinankuoressa.pdf>>. Luettu 15.3.2018.

Hyppänen, Riitta 2007. Esimiesosaaminen. Liiketoiminnan menestystekijä. Helsinki: Edita Publishing.

Juntti, Maija-Liisa 2018. ”Haluaisitko videota lapsen päiväkotipäivästä?” –Päiväkotien somelinjauksissa suuria eroja. YLE. Saatavana osoitteesta:<<https://yle.fi/uutiset/3-10119547>>. Luettu 1.4.2018.

Kovanen, Marjo 2013. Elokuvasvatuksen opas. Helsinki: Nemo.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. Medialukutaidot Osallisuus Mediakasvatus. Helsinki: Palmenia.

Kurki, Leena 2007. Sosiaalipedagogiikkaa ikäihmisten parissa. Teoksessa Hämäläinen, Juha (toim.): Sosiaalipedagoginen aikakausikirja, vuosikirja 2007. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 226.

Luoma, Ilona, Mäntymaa, Mirjami, Puura, Kaija & Tamminen, Tuula 2008. Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohtina. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta, Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula 2008 (toim.). Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY. 87.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Saatavana osoitteessa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/mediakasvatus-varhaiskasvatuksessa/>. Luettu 15.1.2018.

Mediakasvatusseura ry 2014. Mediakasvattajan eettiset periaatteet. Saatavana osoitteessa: http://mediakasvatus.fi/mk_eettiset.pdf. Luettu 8.4.2018.

Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus 2013. Mediakasvatus kuuluu kuvaan varhaiskasvatuksessa kokemusten jakamista ja toimintamalleja varhaisen mediakasvatuksen yhteiseen kehittämiseen. Saatavana osoitteessa: <http://www.mediataitokoulu.fi/kuuluukuvaan.pdf>. Luettu 6.3.2018.

Merilampi, Ritva-Sini 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Myller, Matti 2015. Teknikko, taiteilija vai journalisti? Mediatoimittajien ammatti-identiteetti. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Nivala, Elina 2007. Sosiaalipedagogiikka nuorten yhteiskunnallisen kasvun tukena. Teoksessa Hämäläinen, Juha (toim.): Sosiaalipedagoginen aikakausikirja, vuosikirja 2007. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. 77.

Nurmi, Jari-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen Paula, Pulkkinen Lea & Ruoppila Isto 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Näre, Sari 2008. Intimisoitunut julkisuus kasvuympäristönä. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta, Punamäki, Raija-Leena & Tamminen, Tuula (toim.): Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY. 35– 44.

Opetushallitus n.d. Varhaiskasvatus. Saatavana osoitteesta: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus. Luettu 8.11.2017.

Opetus- ja kulttuurivirasto. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. Saatavana osoitteessa: <http://minedu.fi/varhaiskasvatusoikeus>. Luettu 20.1.2018.

Palsa, Lauri 2016. Käsitteellisestä hajanaisuudesta medialukutaitojen moninaisuuteen. Julkaisussa Pekkala, L. Salomaa, S. & SPIŠÁK, S. (toim.): Monimuotoinen mediakasvatus. Kansallisen audiovisuaalisen instituutti. 41-42. Saatavana osoitteessa: http://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf >. Luettu 13.4.2018.

Pinto Albuquerque, Cristina, Cruz Santos, Clara & Da Silva Neves Santos Almeida, Helena 2017. Assessing 'empowerment' as social development: goal and process. European Journal of Social Work, Volume 20. 2017 Issue 1: Glocal Social Work. UK: Routledge Taylor and Francis Group. 88-100.

Pääkkönen, Hannu 2014. Uusi teknologia on vaikuttanut koululaisten elämäntapoihin. Hyvinvointikatsaus 1/2014. Tilastokeskus. Saatavana osoitteessa: <http://tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2014_01.html>. Luettu 20.1.2018.

Saarenheimo, Marja, Pietilä, Minna, Tiihonen, Arto, Pohjolainen, Pertti, Maununaho, Sonja, Raitakari, Sari & Aarninsalo, Lyydia 2013. Neljän polven treffit. Ikäpolvitoiminnan opas. Vanhustyön keskusliitto. Saatavana osoitteessa: <http://www.vtkl.fi/document/1/1517/7a62bf2/Neljan_Polven_Treffit_Ikapolvitoiminnan_Opas.pdf>. Luettu 10.2.2018.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Lapset, nuoret, perheet. Peruspalvelut varhaiskasvatus. Saatavana osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>>. Luettu 5.3.2018.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavana osoitteessa: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 6.4.2018.

Ukkonen-Mikkola, Tuulikki 2011. Väitöskirja. Sukupolvien kohtaamisia lasten ja vanhusten yhteisessä palvelukeskuksessa. Kasvatustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Saatavana osoitteessa: <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66723/978-951-44-8382-0.pdf?sequence=1>>. Luettu 18.1.2018.

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Helsinki: Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: <http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf>. Luettu 25.2.2018.

Vesterinen, Olli, Kynäslahti, Heikki, Mylläri, Jarkko, Sintonen, Sara & Vahtivuori, Sanna 2015. Mediatuottaminen osallisuuden ajan mediakasvatuksessa. Media & Viestintä 2/2015. Saatavana osoitteessa: <<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/62096/23641>>. Luettu 20.1.2018.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallisen opinnäytetyön ohjaajan käsikirja. Helsinki: Tammi.

Lasten kuvauslupa

Tervehdys vanhemmat!

Olen sosionomi LTO opiskelija Rita Myllyntaus päiväkotiki X esiopetusryhmästä. Teen opinnäytetyöni mediakasvatuksesta ja harjoittelun aikana toteutan toiminnallisen mediapajan. Mediapajassa lapset ovat toimittajia, he kuvaavat aineiston ja tuottavat itse mediasisältöä sosiaaliseen mediaan aikuisen ohjauksessa.

Toiminnan kautta he saavat kosketuksen: miten mediaa voi tehdä päiväkotikavereiden kanssa ja aivan uusien ihmisten kanssa -ikäihmiset.

Pääsemme tapaamaan ja haastattelemaan ikäihmisiä X päivätoimintaan. Pajan teemana on Suomi100 ja lapsilähtöiset kysymykset ikäihmisille. Yhtenä tavoitteena on päästä haastattelemaan ainakin yhtä 100-vuotiasta Suomi 100 -juhluvuoden asiantuntijaa.

KUVAUSLUPA

Tämä kysely koskee lapsen ottamaa valokuvan, videon ja media tuotoksen (piirustus, maalaus, video, audio, animaatio) käyttöä Helsingin kaupungin www-sivuilla, päiväkotiki X instagramissa/youtube -kanavalla, opinnäytetyöni Metropolia AMK kirjallisessa julkaisussa.

1. Annan luvan lapseni valokuvan, videon ja media tuotoksen käyttöön edellä esitellyissä yhteyksissä ja mainituissa julkaisu-ympäristöissä: kyllä tai ei
2. Lapseni nimen ja iän saa julkaista tarvittaessa: kyllä tai ei

Lapsen nimi _____

Paikka ja aika: _____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Ikäihmisten valo- ja videokuvauslupa

Valo- ja videokuvauslupa

Olen sosionomi LTO opiskelija Rita Myllyntaus päiväkotiki X esiopetusryhmästä. Teen opinnäytetyöni mediakasvatuksesta ja harjoittelun aikana toteutan toiminnallisen mediapajan. Mediapajassa lapset ovat toimittajia, he kuvaavat aineiston ja tuottavat itse mediasisältöä sosiaaliseen mediaan aikuisen ohjauksessa. Toiminnan kautta he saavat kosketuksen: miten mediaa voi tehdä päiväkotikavereiden kanssa ja aivan uusien ihmisten kanssa -ikäihmiset.

Pajan teemana on Suomi100 ja lapsilähtöiset kysymykset ikäihmisille. Yhtenä tavoitteena on päästä haastattelemaan Suomi 100 -juhlavuoden asiantuntijoita.

KUVAUSLUPA

Tämä kysely koskee sinusta otetun valokuvan, videon käyttöä Helsingin kaupungin www-sivuilla, päiväkotiki X instagramissa/youtube -kanavalla, opinnäytetyöni Metropolia AMK kirjallisessa julkaisussa.

1. Annan luvan käyttää minusta otettua tunnistettavaa valokuvaa, videota edellä esitellyissä yhteyksissä ja mainituissa julkaisu-ympäristöissä: **kyllä** tai **ei**
2. Minun nimeni saa julkaista tarvittaessa: **kyllä** tai **ei**
3. Minusta saa ottaa kuvan/videokuvan, josta minua ei tunnista: **kyllä** tai **ei**

Henkilön allekirjoitus

Paikka ja aika:

Mediakasvatuspaja 2.

Tuntisuunnitelma:

1. Riehaannuta: toffeeleikki ja/tai mittausleikki
2. Roolijakoja: kuvaaja/kuvaajat/haastattelijat (5-7lasta)
3. Harjoitellaan kuvaamista ja äänittämistä
4. Harjoitellaan haastattelutilanteita "papunet" kuvien kanssa(teemat).
Lasten kanssa sovitaan se mitä kukin kuva merkitsee.
5. IP: askarrellaan tuliaisat: teemana Suomi kukka..

Mediakasvatuspaja 3.

Tuntisuunnitelma: Lähtö päiväkodilta klo. 9.36
kävely+ratikka: jääme pois X pysäkillä.
Klo.10.00 -11.00 päivätoimintapaikka
11.00 lähtö ratikka+kävely
Päiväkodissa takaisin klo.11.45

Toteutuspaikka x päivätoimintapaikka

Tunnin aihe: Osallistuvat lapset: Puolet ryhmän lapsista

Tavoitteet:

Kehittää lapsen havainnointia ympäristöstä:
Miten voi omalla toiminnallaan osallistua ja vaikuttaa omaan lähiympäristöön arjessa.
Kehittää lasten ilmaisua ja vuorovaikutusta.
Kehittää lasten viestintäteknologiataitoja eli monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Lapsien oppimissisällöt:

Laaja-alainen oppiminen: ajattelu ja oppiminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, osallistuminen ja vaikuttaminen.

Oppimisen alueet: ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni.

Mediakasvatuspaja 4.

Tuntisuunnitelma: Lähtö päiväkodilta klo. 9.36
Ratikka X: jäämme pois X pysäkillä.
Vierailu alkaa klo.10.10 suunniteltu kesto n. 45 minuuttia
Päiväkodissa takaisin klo.11.30

Toteutuspaikka: X.

Tunnin aihe: Mediakasvatus: Lapset harjoittelevat henkilöhaastattelua vieraassa ympäristössä.

Osallistuvat lapset: Puolet ryhmän lapsista

Tavoitteet:

Kehittää lasten ilmaisua ja vuorovaikutusta.
Lisätä lasten Helsinki tietoisuutta.
Kehittää lasten viestintäteknologisiataitoja
Kokemus onnistuneesta uuden ihmisen kohtaamisesta

Tavoitteena olisi myös kysyä Helsinkiin liittyviä kysymyksiä, koska haastatettava henkilö on toiminut vuosia oppaana Helsingissä. Hän osaa eri kieliä. Hän on kiinnostunut taiteesta ja puutarhanhoidosta.

Mikä Helsingin rakennus on upein?
Mikä puisto on kaunein?
Mikä on Helsingin yksi suosituimmista nähtävyyksistä?
Mikä patsas on Helsingin suosituin?

Lapsien oppimissisällöt:

Laaja-alainen oppiminen: ajattelu ja oppiminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, kulttuurinen osaaminen, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.

Mediakasvatuspaja 5.

Tuntisuunnitelma: Lähtö päiväkodilta klo. 9.15
Metro+kävely: jääme pois X pysäkillä.
ja kesto.n. 45 minuuttia
Metro+Kävely
Päiväkodissa takaisin klo.14.00

Toteutuspaikka: Hakasalmen huvila *100 ja rapiat* -valokuvanäyttely

Tunnin aihe: Mediakasvatus/kulttuurikasvatus, Teema Suomi100 ja Helsinki: Lapset näkevät näyttelyssä mm. Taltiointeja ikäihmisten haastatteluista samoin kuin he haastattelivat ikäihmisiä aikaisemmin.

Hakasalmen huvilassa järjestetään satavuotiaan Suomen kunniaksi valokuvanäyttely, joka koostuu *seitsemän noin satavuotiaan helsinkiläisen* haastatteluista ja muotokuvista. Sadan vuoden aikana tapahtuneita suuria yhteiskunnallisia muutoksia tarkastellaan myös kotialbumikuvien ja muiden vanhojen valokuvien kautta.

- Mikä on pitkän iän salaisuus?
- Mitkä ovat satavuotiaiden tärkeitä paikkoja Helsingissä?
- Miten mennyt kohtaa nykypäivän muotokuvissa?

Osallistuvat lapset: Kaikki lapset

Tavoitteet:

Kehittää lasten menneisyys/historia ymmärrystä
Kehittää lasten ilmaisua ja vuorovaikutusta.
Lisätä lasten Helsinki tietoisuutta.
Kehittää lasten viestintäteknologisiataitoja

Lapsien oppimissällöt:

Laaja-alainen oppiminen: ajattelu ja oppiminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, kulttuurinen osaaminen, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.